

Ferencz e. Győző

Megyeri Anna: „A földre építetek, az égben bízom” (A Morandini építészcsalád a Monarchiában)

és megélhetésre találni, de nem az apa mesterségét folytatta. Építőipari vállalkozóként kezdték és így ismerte meg, majd tisztelte őket Zrínyi egykori várának környéke.

A – stílszerűen mondott – megalapozást Román kezdte el, de Bálint is egyre nagyobb szerepet játszott a családi építész-birodalom kiépítésében, amelyet aztán Tamás teljesített ki.

Mire Nagykanizsára költözött a családi vállalkozás, a Morandini név már közismertté vált a megyei építészkörökben és hivatalokban egyaránt.

Ebben nem kis szerepet játszott, hogy a Morandini-fiúk nemcsak szakmai elismeréseket arattak sorozatban, hanem résztvevői voltak lakhelyük közéletének is. Például Bálintot póttagjává választotta az 1889-ben megalakult Zalamegyei Önkéntes Tűzoltó Szövetség. Ugyanő 1891-ben saját kezdeményezéséből és pénzén mászótoronyt építtetett Csáktornyan, s még ugyanebben az évben az iparhatóság egyik megalapítója is lett.

Román is – a Pallas Nagylexikon szerint – Zala megye legszebb, legrendezettebb városában kezdte meg munkáját építőmesterei oklevelének megszerzése után. Hamarosan mégis Nagykanizsára költözött, s a Csengery utcában épített magának családi hajlékot. Az ő nevéhez fűződik az 1887-ben tető alá hozott kaszinó, nemrég még tisztai klub s ma újra honvédkaszinó az Ady utcában, a főpostával szemben.

Három év múlva már zalaegerszegi építkezésre is pályázott a megyei közgyűlés 1887. október 4-i határozatának ismeretében. Ez pedig a szállásház – a mai Kvártélyház – megnagyobbítása volt. Ezt követte a takarékpénztár – a Göcseji Múzeum jelenlegi székházának – megépítése.

Közösen, „Morandini Román és Tamás” néven alapított közkereseti társaságként céget a két fivér 1895. április 1-jén. Nagykanizsán Tamás különös, egész életét meghatározó társra talált a nagykanizsai Wéber János vaspályagépész lányának, Máriának személyében: 1896. december 14-én ő lett Morandini Tamásné. Igaz, az olasz család nem nézte jó szemmel, hogy Tommaso a német

lányt választotta nőül, igaz, nem is ellenezte. Nászútra természetesen Velencébe utazott az ifjú pár.

Most már egymás után érkeztek a megrendelések a Morandini fivérek cégéhez: a római katolikus Festetics Tasziló és mások pénzén elkezdődik 1896 augusztusában a csurgói református gimnázium – Csokonai egykori tanhelyének – átépítése, Nagykanizsán a Magyar utca egyik házának magtárából lakóház lett, Csáktornyan megkezdődik az állami polgári fiú-

és leányiskola megalapozása, amelyet aztán 1899-ben maga a zalaegerszegi születésű Wlassics Gyula miniszter avatott föl. Ennek az is a jelentősége, hogy az ünnepségen bizonyára megismerkedhetett a Morandini-fiúkkal, akik aztán a nagykanizsai zsinagóga építőivé váltak a takarékpénztár megépítése előtt. Ha ma a balatonszemesi Bagolyvárról beszélünk, gondoljunk arra, hogy az is Morandini-cég „keze nyomát” viseli.

Morandini Bálint lett a körmenői evangélikus templom megépítője Ludwig Schöne tervrajzai alapján, s bizonyosan a vele Nagykanizsán kialakult gyümölcsöző kapcsolatoknak is köszönhetően. Ugyanő szerezte meg Zalaegerszeg akkori legnagyobb beruházása, a pénzügyi palota megépítését, merthogy a helyi iparosok közül senki sem tette le az árlejtési követelmények között szereplő 5 százalékos bányapénzt.

Román 1898-ban már Zala megye első virilise, azaz vagyonos embere.

Tamás Zalaegerszegen telepedett le, egykori családi háza ma is látható a Járum utca Rákóczi útra nyíló torkolatában, a nyugati oldalon.

Eddig azonban hosszú út vezetett.

Első iskoláit 12 éves koráig még Gemonában járta ki, majd Grazba került az 1883. április 15. és augusztus 12. közötti előkészítő tanfolyam után. Ekkor a teljesítményét a bizonyítvány szerint a geometrikus rajz elsajátításában elegendőnek, szorgalmát kitartónak, magatartását példamutatónak ítélték meg tanárai. Grazban is építészeti tárgyakat tanult, majd 1889 októberében Zürichbe utazott felsőfokú tanulmányainak megkezdésére a helybeliek által egyetemnek nevezett Polytechnikumba. Hallgatóként lehetősége nyílt Bécs, Milánó, Firenze, Salzburg, Róma bejárására, s onnan telerajzolt füzetekkel tért vissza.

A vele együtt diplomázott barátaitól önfődeles és a nevét viselő söröskorsót kapott ezzel a fölirattal: *Auf der Erde bau ich, an dem Himmel glaub' ich*, azaz – amint Megyeri Anna könyvének címe is mondja: a földre építek, az égben bízom.

Nos, ilyen előzmények után került Zalaegerszegre Tommaso Morandini – világvárosokból a göcseji nagyfaluba, amelyben – szerencsénkre – meglátta a nagy lehetőséget talán az olasz építészeti gondolat folytatására is.

Így aztán volt mire rácsodálkoznia a könyv szerzőjének, amikor 2009 nyarán filmet is készített a Zalaegerszegi Városi Televízióval, Lovass Tibor rendezővel közösen a zalaegerszegi Morandini-hagyatékáról – a belváros arculatát meghatározó épületekről.

Például az akkor már létezett Arany Bárány Szálloda korszerű átépítésének lehetőségét Morandini Bálint kapta meg, de a terveit Tamás készítette el Románnal együtt, a városi képviselőtestület 1890. december 31-i határozatának megfelelően. Nem akármilyen elbírálóra akadt: a magyar cirádás építkezés – a szecesszió – atyja,

Lechner Ödön nyilvánított róla véleményt.

Az 1894. október 31-re teljesen megújított emeletes Arany Bárány Szálloda építésvezetőjéről, Tamásról így írt a helyhatósági bizonyítvány: tiszta becsületességű, jellemes, teljesen megbízható és feddhetetlen erkölcsi magaviseletet tanúsított.

Kissé előreugorva: 1904-ben a mai Télkertben megrendezett táncmulatság nyitótáncát maga Morandini Bálint és neje lejtette el.

Ezután jelent meg az az újsághirdetés, amely tudtul adta, hogy „...mint a nagy-kanizsai Morandini Román és Tamás műépítész- és építészeti cég beltagja állandó lakhelyemet Zala-Egerszegre helyeztem át, és mindennemű építkezési tervezetekre, úgy ezek szükséges kivételére, nemkülönben minden, e szakmába vágó munkákra vállalkozom és szívesen rendelkezésre állok.”. Tamást maga a kereskedelemügyi miniszter 1895. július 4-én kinevezte a kőműves-kőfaragó és ácsmesteri képzettség megvizsgálására létrehozott bizottság tagjává.

A Morandini fivérek 1895. augusztus 31-én a Járum utcában megvásároltak egy telket két régi házzal és a hozzájuk tartozó hatalmas kerttel, amely remek anyagtárolóként is szolgált a későbbiekben.

Nos, ide hozta Tamás a menyecskét, aki hamarosan Wéber Mariska lett – a Morandini-család folyamatos magyarosodásának egyik bájos állomásaként.

A századfordulótól kezdve már önállóan, iparendély birtokában vállalt szakvéleményezést, tervezést és építőmesterként építést is. Szerencsére a zalaegerszegi ipartestületi tagok is megkedvelték, 1907-től pedig a városi képviselőtestületnek is tagja lett.

Nemsokára Gráner Géza kereskedővel társulva, 1896-97-ben már a város újabb nagy jelentőségű építkezését, a mai Zrínyi Gimnázium létesítését irányította, hogy aztán újra lehetősége nyíljon a találkozásra a város-szülötte miniszterrel, Wlassics Gyulával.

A Morandinik megbecsültségével együtt gyarapodtak a szemre is tetszetős épületek: a zalaegerszegi huszárlaktanya, majd a mai olai ferences templom helyén megépült belvárosi lovarda, a bagodi római katolikus templom, a zalaegerszegi, 1898-ban létesült, a templommal szemben épített új városháza, az aggápoldából – ispitából – átalakított posta, a mai kórház előtt és a Csány szobor mögött álló evangélikus templom – amely az 1830-ban megalakult gyülekezet és az 1902-ben létrejött közösség imahelye, vagy a szomszédságában látható egykori csendőrlaktanya.

Gyarapodtak a hivatalos elismerések is: Tamás megkapta 1905-ben az Országos Iparegyesület kitüntető oklevelét és aranyérmét, a Királyi Magyar Természettudományi Társulat megválasztotta rendes tagjává.

Ilyen szakmai tekintéllyel dolgozott tovább: az ő nevéhez fűződik a zsinagóga, a vele szemben épült polgári leányiskola (a jelenlegi Ady iskola). Maga az

iskola tanulója, Morandini Mariska 1909-ben már megmutatta: rajztehetséget örökölt az édesapjától. Ezt követte a sümegi elemi iskola, a zalaegerszegi villanytelep – a jelenlegi Petőfi iskola helyén –, a kórházi tébolyda, a mai Mártírok útján található egykori ipartestületi épület és Deutsch Hermán kereskedő lakóháza a Mártírok útja-Kazinczy-tér sarkán, de Schütz Sándor nagykereskedő is vele emeltette új, emeletes házát a Járum utca-Kazinczy tér sarkára. Aki ma is gyönyörködik Fangler Mihály kereskedő egykori házában, gondoljon Morandini Tamásra, s ma is áll a Budai Nagy Antal utcával szembeni egykori Tivolt-ház. Ennek tulajdonosa, Tivolt János, képviselőtestületi taggá megválasztását ünnepeelve a Pálfi László-féle jelenlegi Göcsej-Palatinus helyén állott vendéglőben így beszélt testületi társaihoz: „... ne saját személyes ambíciójukat tekintsek betöltve, hanem lássák abban a dicsőséget, hogy javára tudnak lenni a városnak”. Morandini Tamás is ezt tekintette legfőbb életelvének.

A folytatásba közbeszólt a háború, amelynek kegyetlensége folytán a vérei ellen kellett harcolnia: az olasz frontra vezényelték. Az eseményeket 1917. szeptember 15-én megkezdett – a kötetbe külön mellékletként beszerkesztett – naplójában és természetesen rajzokkal, sőt üveglemezekre rögzített fényképfőlvételekkel is rögzítette.

Szerencsésen hazatért és tovább folytatta építészeti alkotó munkáját: a zalahalápi, a zalaszentiváni templom is magán viseli Morandini Tamás tehetségének nyomait.

Jókedvű emberként szerette meg Zalaegerszeg. Az 52 éves mester éppen műszaki irodájában múlatta az időt baráti körben, amikor hirtelen rosszul lett fogta el és pillanatok alatt meghalt.

Temetésén a honvéd tisztikar, a mérnöki kar, az ipartestület testületileg vett részt, sőt a Fuchs és Grósz cég vezetői – akikkel éveken át a legszorosabban működött együtt – külön is elbúcsúztatták.

A szerző, Megyeri Anna méltó módon idézte föl a Morandini-család alkotóéletét, mondandóját pedig tudós kutatóhoz méltón kiegészítette bőséges jegyzetekkel is. Az áttekinthető, végig azonos elvet követő könyvterv és -szerkesztés Zóka Gyula munkája.

Talán 2011. május 13-án a városnap ünnepségek eseményeként utcai névadással is tiszteleg a mai közösség a Morandiniek emléke előtt.

(Salla Közhasznú Alapítvány, Zalaegerszeg, 2010.)

Fischer György munkája